

معرفی کتاب خارجی

مفاهیمی از زندگی حضرت محمد ص

• علی باکر

■ پیامبر، (مفاهیمی از زندگی حضرت محمد[ص])

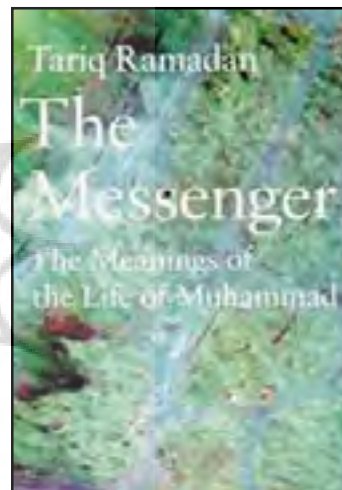
■ The Messenger, The Meanings of the Life of Muhmmad

■ طارق رمضان

■ Tariq Ramadan

■ لندن، آکسفورد، ۲۰۰۷م

■ London, Oxford, 2007

معرفی نویسنده:

القابی چون مارتین لوتر و گاندی جهان اسلام به وی داده‌اند. طارق رمضان در کتاب مسلمان اروپایی بودن^۱ که در ۱۹۹۸م. بنیاد اسلامی سوئیس منتشر کرد، با صراحت زنگ خطر نابودی جوامع مسلمان در کشورهای اروپایی را به واسطه عدم پذیرش فرهنگ اروپایی به صدا درآورد. نکته‌ای که طارق رمضان در کتاب اسلام، غرب و چالش‌های مدرنیته^۲ (۲۰۰۰م) آن را گوشزد کرده و از علمای مسلمان خواسته بود تا به جای تأکید بر نقاط افتراق میان دین اسلام و جامعه غرب و دنیای مدرن، قدری هم به نکات اشتراک و وفاق میان این دو فرهنگ توجه کنند. وی با انتشار کتاب جهاد، خشونت، جنگ و صلح در اسلام^۳ (۲۰۰۲م - انتشارات توحید) هم‌چنان بر تئوری‌های پیشین خود تأکید کرد که اسلام دین صلح و دوستی است و اگر در تاریخ و فرهنگ آن ریشه‌هایی از خشونت دیده می‌شود، به مقتضای فرهنگ و تاریخ زمان خود بوده است.

وی در ده‌ها مقاله و سخنرانی خود پس از حوادث یازدهم

طارق رمضان، نوه دختری حسن البنا، بنیان‌گذار اخوان المسلمین و ساکن کشور سوئیس است. پدر وی سعید رمضان در زمانی که طارق کودک بود به سوئیس مهاجرت کرد. طارق رمضان با تحصیل در رشته فلسفه و ادبیات فرانسه موفق به اخذ درجه دکتری از دانشگاه سوربن شد و آن‌گاه با خواندن فلسفه اسلامی در دانشگاه الأزهر و نیز فلسفه دین در دانشگاه نوتردام از معدود روشنفکران مسلمانی است که هم در حوزه علوم اسلامی و هم در حوزه فرهنگ و فلسفه غرب صاحب نظر شد. وی به واسطه پژوهش‌ها و دیدگاه‌ها و نظرات مترقی خود به شدت در جامعه دانشگاهی اروپا مورد ستایش اندیشمندان قرار گرفت، تا آن‌جا که

را متعهد به مخالفت با جنبش جهانی‌سازی و ممنوعیت حجاب و روسری می‌بیند.

اثر دیگر طارق رمضان کتاب به دنبال ردّ پای پیامبر(ص): درس‌هایی از زندگی محمد(ص)^۳ (۲۰۰۶م- انتشارات آکسفورد) است که وی در آن بر این مسئله تأکید می‌کند که پیام اصلی اسلام و سیره زندگی پیامبر گرامی اسلام(ص) صلح و عدالت است.

معرفی کتاب

در کتاب حاضر، نویسنده خواننده را با آموزه‌ها و درس‌هایی از زندگی پیامبر اکرم(ص) پیوند می‌دهد. وی معتقد است انسان معاصر می‌تواند از حیات رسول(ص) درس‌ها بیاموزد. نویسنده در همان آغاز، به محدودیت مستندات و منابع جدید معترف است و به جای آن می‌کوشد سیمای پیامبر(ص) و جهاد، آموزه‌ها و تربیت ایشان را از میان روایت‌های تاریخی و ویژگی‌ها و اوصاف دعوت نبوی(ص) به تصویر بکشد. این کتاب اگرچه به سبک سیره‌نویسی سنتی است، اما مفهوم آن را ندارد. در عین حال وی در جزئیات، تنها به آنچه به تواتر نقل شده و علما بر آن اتفاق نظر داشته‌اند یا آنچه در سیره ابن هشام یا ابن اسحاق وارد شده، بسنده کرده است. مخاطب طارق رمضان در این اثر خواننده مسلمان و غیرمسلمان اروپاست و از این رو وی ضرورتی بر التزام به روش علمی و دانشگاهی در بررسی آرا و دیدگاه‌ها ندیده است. وی علاوه بر اینکه در این کتاب از جنبه تاریخی به سیره‌های معروف و معتبر تکیه داشته، در عین حال درباره رسول اعظم(ص)

سپتامبر برخلاف دیگر روشنفکرانی که تنها به داوری‌ها و تحلیل‌های سطحی از حوادث پرداخته و در برخی از موارد حتی میزان اعتقاد خود به اسلام را نیز زیر سؤال بردند، با قاطعیت تمام اعلام کرد که به مسلمان بودن خود افتخار می‌کند و ایمان دارد که اسلام دینی بزرگ و دارای ارزش‌های متعالی است که نه تنها هیچ تعارضی با حقوق بشر ندارد، بلکه مبلغ و منادی آن است. او در مشهورترین سخنرانی خود در جمع مسلمانان اروپا در دوره‌ای که به واسطه حمله آمریکا به عراق و افغانستان، مسلمانان در بدترین شرایط روحی قرار داشتند، و بسیاری از آنان به کشورهای اسلامی مهاجرت کرده یا تبدیل به گروه‌های منزوی در تمدن اروپایی شده بودند، گفت با سربلندی اعلام می‌کنم که دین اسلام جزء لاینفک فرهنگ اروپاست و اروپای دینی بدون حضور مسلمانان معنا نخواهد داشت. زیرا فرهنگ اسلامی بنیان‌گذار نخستین مفاهیم حقوق بشر در جامعه اروپا بوده است و تاریخ اروپا بدون حضور مسلمانان تاریخی ناقص و ناتمام خواهد بود.

کتاب مسلمانان غرب و آینده اسلام (۲۰۰۴م - انتشارات آکسفورد) طارق رمضان در تقابل با سایر نوشته‌هایی است که در طرفداری یا رد اسلام نگاشته شده و درباره موضوع اقلیت‌های مسلمان قلم‌فرسایی کرده‌اند. طارق رمضان ضمن مخالفت با این عقاید، دیدگاه‌های جدیدی درباره مسلمانان به عنوان اقلیت ارائه داده و از این رهگذر این قابلیت را به مسلمانان می‌دهد تا میان آنچه اغلب نیاز متقابل دو جانبه، در ازای موقعیتشان به عنوان شهروند یک دولت غیرمسلمان از یک طرف و تعهدات مذهبی‌شان از طرف دیگر، دیده می‌شود، موازنه برقرار کنند. او هم‌اکنون خود

خواننده ارتباط برقرار کند، اهمیت داشته، مجموعه‌ای از ارزش‌ها و اخلاق والایی به‌ویژه ارزش‌هایی چون رحمت، مهربانی، دوستی، برادری، تعاون، انسانیت انسان است که می‌توان از آنها نکات بسیاری آموخت.

رمضان در بخش دیگری از این کتاب به تشریح حرمت قتل نفس و خشونت توجیه‌ناپذیر پرداخته و داستان مردی را روایت می‌کند که با آنکه شهادتین را گفته بود، از سوی یکی از صحابی به قتل رسید. رمضان در این‌جا بیان می‌کند، صحابی پیامبر(ص) باید شهادتین مرد را، اگر چه از روی ترس، گفته بود می‌پذیرفت، زیرا مرد مقتول مرگ را مقابل چشمان خود دیده بود و این خود دعوت به صلح برای نجات دادن خودش بود، و اگر شهادتین را برای اسلام گفته باشد، این امر به خداوند مربوط می‌شود، زیرا خداوند از نیت انسان‌ها آگاه است. نویسنده ادامه می‌دهد که پاسخ رسول خدا(ص) به صحابی، مبنی بر قصاصش، برای آموزش صحابه کافی است.

رمضان در ادامه، به تشریح و بررسی نسبت حضرت محمد(ص) به ابراهیم خلیل(ع) و داستان عقیده قربانی کردن که حضرت ابراهیم(ع) در معرض این امتحان قرار گرفت، داستان هاجر و اسماعیل و ساخت خانه خدا در وادی بی‌آب و علف و ... پرداخته و می‌گوید که ابراهیم(ع) در نسبت، پدر حضرت محمد(ص) و هم‌چنین پدر انبیای دیگر محسوب می‌شود که این خود دلیلی بر وحدت هدف و مسیر در رسالت الهی است.

نویسنده درباره برخی دیگر از ویژگی‌های اخلاقی اشاره می‌کند که حضرت رسول(ص) حتی در آخرین ایام و ساعات زندگی خود هم‌چنان در فطرت طبیعت انسانی پاک و مطهر باقی ماند و به رغم اینکه بیماری سختی داشتند، سنت تمیز نگهداشتن دهان و دندان خود را رها نکردند که این مسئله نشان‌دهنده اهمیت پاکیزه نگهداشتن جسم است. ودیعه‌ای که از سوی خداوند متعال به انسان عطا شده و خداوند روز قیامت از انسان درباره آن چه نسبت به جسم خود کرده، سؤال خواهد کرد. رمضان هم‌چنین بر مسئله حفاظت محیط زیست، نظافت و عدم سهل‌انگاری نسبت به آن تاکید کرده و در این زمینه به قصه بنی‌نضیر می‌پردازد که در قلعه خود باقی ماندند و رسول خدا(ص) برای مجبور کردن آنان به تسلیم به قطع نخل‌هایی روی آوردند. نویسنده در بررسی

و رسالت ایشان بیشتر به نص قرآنی پایبند بوده است. بنابراین کتاب قرائت معاصر و امروزی از سیره رسول اعظم(ص) است که نویسنده بر آن بوده تا رابطه پیامبر اسلام(ص) و انسان امروزی و حتی غیرمسلمان را تحکیم بخشد. از سوی دیگر به اعتقاد نویسنده این کتاب سیره عاطفی و معنوی و نه صوفیانه و عرفانی است که در آن بر مفاهیم و عناصری چون انسانیت، برادری، عشق و ... تأکید شده است.

طارق رمضان می‌گوید، زمانی تصمیم به نگارش سیره رسول خدا(ص) گرفت که پروژه شبکه چهار بریتانیا برای تولید فیلم «رد پای پیامبر» و تصویربرداری آن در مکه، مدینه و قدس با شکست مواجه شد و دولت‌های عربستان سعودی و مصر با فیلم‌برداری آن موافقت نکردند. از این رو وی بر آن شد تا به تألیف کتاب حاضر بپردازد.

نویسنده در این کتاب، مراحل و دوره‌های حیات حضرت محمد(ص) را به صورت مسلسل و پیوسته از جنبه‌های تاریخی پی‌گیری می‌کند. به گونه‌ای که در آغاز به علامت‌ها و نشانه‌های تاریخی نبوت و داستان ولادت آن حضرت پرداخته و درباره آنها بحث می‌کند، اگر چه از روایت و تشریح برخی از جزئیات منقول از سیره‌های صوفیانه‌ای که می‌کوشند ولادت رسول خدا(ص) را به معجزات و شگفتی‌هایی همانند شکاف برداشتن طاق کسری پیوند دهند، صرف نظر می‌کند. وی در مرحله رشد و پرورش پیامبر(ص)، قصه شکافتن سینۀ رسول خدا(ص) را زمانی که نزد حلیمه سعديه، به سر می‌بردند، نقل می‌کند. حادثه‌ای که در صحیح بخاری وارد شده و برخی از علما این حادثه را به مفهوم سمبلیک آن نقل کرده‌اند، و او برخلاف این گروه از علما، آن را یکی از مقدمات نبوت آن حضرت(ص) قلمداد می‌کند. وی بیان می‌کند که پیامبر(ص) از همان کودکی از نقش خود در آینده و رابطه‌اش با رب/الله آگاه بود. رمضان در این‌جا در تفسیر الله یا رب، کلمه معلم را به کار برده و حتی خود این واژه را با حروف انگلیسی می‌آورد و مقصودش از به کار بردن این واژه مشخص نیست. زیرا کلمه الله یا رب دارای عظمت، بزرگی و قدرت بیشتری از واژه معلم است و علمای اصول و عقیده آن را مناسب نمی‌دانند.

آن‌چه برای طارق رمضان در روایت ویژگی‌ها و محاسن و داستان حضرت رسول(ص) به زبان امروزی و جدید که بتواند با

معرفی کند و در این زمینه بر اهمیت یادگیری از درس‌های نبوی همانند درس و صلح حدیبیه تأکید می‌کند، صلحی که برخی از صحابه آن را شکست تلقی می‌کردند، درحالی‌که رسول خدا معتقد بود که در آن خیر و نفع برای امت اسلامی هست، که این یکی دیگر از درس‌های بزرگ برای مسلمانان است که صبر و شکیبایی بورزند و به پیامبرشان اعتماد کنند.

نویسنده در روایت داستان رسالت و رسول خدا(ص) و آموزه‌های آن حضرت، اگرچه سبک جذاب و شیوایی دارد، گاهی این سبک درام دچار انقطاع و تشویش شده است. برای نمونه در روایت لحظات پایانی حیات پیامبر اسلام(ص) که امت در اضطراب و نگرانی به سر می‌بردند و خواننده در حالی که این حوادث را پی‌گیری می‌کند، نویسنده ناگهان به سخن گفتن از نظافت، محیط زیست و طبیعت و حفظ آنها می‌پردازد و حتی حادثه‌ای که عمر بن خطاب درباره خبر رحلت پیامبر(ص) و تهدید مردم به قتل وجود آورد، فراموش می‌شود. یا مثلاً در تشریح عصر مکه و دعوت سرتی و اولین شهدای اسلام، یاسر و سمیه و حادثه محاصره اقتصادی و حوادث شکنجه‌ها و رنج‌های پیروان پیامبر(ص) بسیار خوب ارائه شده، ولی گاهی سبک و قلم نویسنده دچار لغزش شده است.

طارق رمضان نیازمند قرائت جدید و با عمق و تأمل بیشتر درباره سیره نبوی و رسالت ایشان است تا بتواند آموزه‌های سیره نبوی را برای مسلمانان بهتر به تصویر بکشد، شخصیتی که همواره در زندگی آنان حضور دارد و دائماً نام آن حضرت بر زبان‌شان جاری است و بر او درود می‌فرستند. اما به رغم این کاستی‌ها، کتاب برای نسل جدید و جوان مسلمانان اروپا و نیز غیرمسلمانان اروپایی و غربی خواندنی و روان است، به ویژه اینکه نویسنده این نسل را مخاطب خود قرار داده و تلاش کرده که آموزه‌های خاتم النبیین(ص) را در زمینه‌های مختلف به گوش آنان برساند.

پی‌نوشت

1. To be a European Muslim.
2. Islam, The West and the Challenges of Modernity.
3. Jihad, Violence, war and peace in Islam.
4. In the Footsteps of the Prophet: Lessons from the life of Muhammad.

این اقدام معتقد است که شرایط جنگ ایجاب می‌کرد که پیامبر اسلام(ص) به این کار اقدام کند و این مسئله جزء طبیعت رسالت نبی اسلام(ص) نبود، زیرا آن حضرت همواره بر حفظ محیط زیست و زمین و توجه به بازسازی آن تأکید داشتند.

طارق رمضان هم‌چنین به لطافت طبع و نرم‌خویی و عواطف پیامبر(ص) نیز پرداخته است. وی در این زمینه به حالت‌های عاطفی و احساسی حضرت رسول(ص) در زمان شادی و اندوهش از جمله غم از دست دادن فرزندشان ابراهیم یا شهادت عمویشان حمزه و صحنه فاجعه‌آمیز و دردناکی که هند بنت عقبه، همسر ابوسفیان در جنگ احد به وجود آورد، اشاره می‌کند. البته رمضان در این جا می‌توانست به انسانیت و تسامح حضرت محمد(ص) زمانی که هند با آن حضرت(ص) روبه‌رو شد و به اسلام گروید، اشاره می‌کرد و نتایج مثبتی از تساهل و بخشش در اسلام برای خواننده ارائه می‌کرد. وی در این زمینه به داستان وحشی، قاتل حضرت حمزه اشاره می‌کند که حضرت پیامبر(ص) او را به عنوان مسلمان پذیرفت، ولی در عین حال از او خواست که به او نزدیک نشود، زیرا که یادآور عمویش، حضرت حمزه و صحنه دردناک شهادت اوست.

نویسنده در بخش دیگری از کتاب، تعامل و ارتباط اسلام با ادیان دیگر به ویژه ادیان آسمانی را بررسی کرده و به اسلام آوردن برخی از مسیحیان اشاره می‌کند. از جمله ورقه بن نوفل مسیحی که از یکتاپرستان مکه بود، به رسالت حضرت محمد(ص) ایمان آورد و ایشان را تصدیق کرد. هم‌چنین بحیره، کشیش مسیحی، که اولین کسی بود که به علامات و نشانه‌های نبوت حضرت محمد(ص) پی برد؛ یا نجاشی، پادشاه مسیحی حبشه که اسلام آورد، اولین حامی مسلمانان در سرزمینی دیگر بود که به مسلمانانی که از شکنجه و ستم قریشیان گریخته بودند، پناه داد. هم‌چنین زمانی که هیئت نجران وارد مدینه شد، رسول(ص) به استقبال آنان رفت و به آنان اجازه داد که در مسجد نماز بگذارند، که این خود بزرگ‌ترین دلیل و برهان بر تسامح اسلام نسبت به ادیان دیگر است. به اعتقاد رمضان این پیوند و ارتباط صمیمی از آغاز دعوت، میان جهان اسلام و مسیحیت وجود داشته و خود نشان‌دهنده نزدیکی اسلام و مسیحیت در مفهوم رسالت است. رمضان در این اثر کوشیده که حضرت محمد(ص) را به عنوان پیامبر و انسانی